YOSHLAR BANDLIGINI TA’MINLASHDA TADBIRKORLIKNING ROLI

Ravshan XIDOYATOV
Jizzax politexnika instituti
“Iqtisodiyot va menejment” kafedrasi dotsenti
rxidoyatov@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada yoshlar bandligini ta’minlashda tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati, yoshlarning mehnat bozoriga kirib kelishida uchraydigan muammolar hamda ularni bartaraf etish yo‘llari tahlil qilingan. O‘zbekistonda yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan dasturlar va rasmiy statistik ma’lumotlar asosida tadbirkorlikning yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish va yoshlarning iqtisodiy faolligini kuchaytirishdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, yoshlarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, kasbiy va tadbirkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirish, oliy ta’lim muassasalari bilan biznes sektori hamkorligini mustahkamlash hamda startap loyihalarni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: yoshlar bandligi, tadbirkorlik, yoshlar tadbirkorligi, mehnat bozori, ish o‘rinlari, iqtisodiy faollik, inson kapitali, startap, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, raqamli iqtisodiyot, aholi daromadlari.

Kirish

Yoshlar bandligini ta’minlash har qanday mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Yoshlarning bilim va salohiyatidan samarali foydalanish, ularni munosib ish o‘rinlari bilan ta’minlash hamda iqtisodiy mustaqilligini mustahkamlash iqtisodiy o‘sishning muhim shartlaridan hisoblanadi. Ayniqsa, mehnat bozoriga ilk bor kirib kelayotgan yoshlar uchun ish tajribasining yetishmasligi, kasbiy malaka bilan ish beruvchilar talablari o‘rtasidagi nomuvofiqlik va moliyaviy imkoniyatlarning cheklanganligi bandlik masalasini yanada dolzarb qiladi.

Tadbirkorlik yoshlarning iqtisodiy faolligini oshirish, yangi daromad manbalarini shakllantirish va qo‘shimcha ish o‘rinlarini yaratishning muhim vositasidir. Yoshlarning o‘z biznesini tashkil etishi nafaqat ularning shaxsiy bandligini ta’minlaydi, balki biznes kengaygan sari boshqa fuqarolar uchun ham ish imkoniyatlarini yaratishi mumkin. Shu bilan birga, tadbirkorlik tashabbuslarini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun biznes g‘oyaning o‘zi yetarli emas. Moliyalashtirish, kasbiy bilim, bozorni o‘rganish, maslahat xizmatlari va barqaror infratuzilma ham zarur.

O‘zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash, kasb-hunarga o‘rgatish va tadbirkorlik faoliyatiga jalb qilish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Xususan, 2026–2030-yillarga mo‘ljallangan “Yangi O‘zbekiston yoshlari — 2030” strategiyasida yoshlar bandligini ta’minlash va tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [1].

Maqolaning maqsadi yoshlar bandligini ta’minlashda tadbirkorlikning iqtisodiy va ijtimoiy rolini o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash hamda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan amaliy takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Mavzuning nazariy asoslari

Iqtisodiy nazariyada tadbirkorlik ishlab chiqarish omillarini birlashtirish, tavakkalchilikni o‘z zimmasiga olish, yangi mahsulot va xizmatlarni yaratish hamda bozor talabiga mos ravishda iqtisodiy faoliyatni tashkil etish jarayoni sifatida izohlanadi. Yoshlar tadbirkorligi esa yoshlarning bilimlari, tashabbuskorligi, kasbiy salohiyati va innovatsion g‘oyalarini iqtisodiy faoliyatga yo‘naltirishni anglatadi.

Tadbirkorlikning yoshlar bandligiga ta’sirini uchta asosiy yo‘nalishda ko‘rib chiqish mumkin.

Birinchidan, tadbirkorlik yoshlarning o‘zini o‘zi band qilish imkoniyatini kengaytiradi. Yoshlar xizmat ko‘rsatish, hunarmandchilik, qishloq xo‘jaligi, ishlab chiqarish, elektron tijorat va raqamli xizmatlar orqali mustaqil daromad manbaini yaratishi mumkin.

Ikkinchidan, tadbirkorlik subyektlarining rivojlanishi qo‘shimcha ish o‘rinlarini yaratadi. Kichik korxona faoliyati kengaygan sari yangi xodimlarga ehtiyoj paydo bo‘ladi. Shu tariqa bir tadbirkorning biznes tashabbusi boshqa yoshlarning ham bandligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Uchinchidan, tadbirkorlik yoshlarning inson kapitalini rivojlantiradi. Biznesni tashkil etish va boshqarish jarayonida moliyaviy savodxonlik, marketing, muzokara olib borish, raqamli texnologiyalardan foydalanish, muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish ko‘nikmalari shakllanadi.

Biroq tadbirkorlikni barcha yoshlar uchun yagona bandlik yechimi sifatida ko‘rish to‘g‘ri emas. Har bir yoshning qiziqishi, kasbiy tayyorgarligi va shaxsiy imkoniyatlari turlicha. Shu sababli tadbirkorlikni rivojlantirish ishga joylashtirish, kasb-hunarga o‘qitish, amaliyot va kasbiy maslahat xizmatlari bilan birgalikda olib borilishi lozim.

O‘zbekistonda yoshlar tadbirkorligi va bandligining holati

O‘zbekistonda yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha turli moliyaviy va tashkiliy mexanizmlar amalga oshirilmoqda. Yoshlar ishlari agentligining 2026-yil yanvar oyida e’lon qilingan ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda “Yoshlar biznesi” dasturi doirasida “Aloqabank” tomonidan 9 240 ta loyihaga 1 trillion 177 milliard so‘m imtiyozli kredit ajratilgan. Ushbu loyihalar orqali 12,5 ming nafar ishsiz yoshning bandligi ta’minlangan. “Kelajakka qadam” dasturi doirasida esa 4 489 nafar talabaning 199,4 milliard so‘mlik biznes loyihalari moliyalashtirilgan [2].

Mazkur ma’lumotlar tadbirkorlikni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash yoshlarning iqtisodiy faoliyatga kirib kelishida muhim vosita ekanini ko‘rsatadi. Biroq ajratilgan kreditlar va moliyalashtirilgan loyihalar soni yakuniy natijani to‘liq ifodalamaydi. Dasturlarning samaradorligini baholashda korxonalarning qancha muddat faoliyat yuritayotgani, yaratilgan ish o‘rinlarining doimiyligi, tadbirkorlarning daromadlari va kreditlarni qaytarish ko‘rsatkichlarini ham hisobga olish zarur.

2026-yil 20-aprelda qabul qilingan PF-66-son Farmon bilan tasdiqlangan “Yangi O‘zbekiston yoshlari — 2030” strategiyasida 2030-yilga qadar tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanayotgan yoshlar sonini 2026-yilga nisbatan 30 foizga oshirish maqsadi belgilangan. Shuningdek, davlat ko‘magida faoliyat boshlagan yosh tadbirkorlarning uch yil ichida barqaror daromad manbaiga ega bo‘lgan ulushini 70 foizga yetkazish ko‘zda tutilgan [1].

Ushbu maqsadlar yoshlar tadbirkorligini faqat boshlang‘ich moliyalashtirish bilan cheklamasdan, biznesning barqaror faoliyat yuritishi va uzoq muddatli natijalariga e’tibor qaratish zarurligini ko‘rsatadi.

Yoshlar bandligini ta’minlashda tadbirkorlikning asosiy imkoniyatlari

Yoshlar tadbirkorligi bandlik muammosini hal etishda bir nechta muhim imkoniyatlarni yuzaga keltiradi.

Birinchidan, yangi ish o‘rinlarini yaratadi. Ishlab chiqarish, xizmat ko‘rsatish, savdo va qishloq xo‘jaligi sohalarida yangi biznes subyektlarining tashkil etilishi mahalliy mehnat resurslariga talabni oshiradi. Ayniqsa, hududlarda kichik korxonalar va oilaviy biznesning rivojlanishi yoshlarning o‘z yashash joyida ish topish imkoniyatini kengaytiradi.

Ikkinchidan, yoshlarning iqtisodiy mustaqilligini mustahkamlaydi. O‘z biznesiga ega bo‘lgan yosh o‘z daromad manbaini shakllantirish, xarajatlarini boshqarish va kelajakdagi iqtisodiy rejalarini mustaqil belgilash imkoniyatiga ega bo‘ladi. Biroq buning uchun biznesning real bozor talabiga asoslanishi va moliyaviy jihatdan barqaror bo‘lishi muhim.

Uchinchidan, innovatsiyalarni rag‘batlantiradi. Yoshlar raqamli texnologiyalar, mobil ilovalar, onlayn savdo, dasturiy mahsulotlar va zamonaviy xizmatlar sohasida yangi biznes g‘oyalarini amalga oshirish imkoniyatiga ega. Raqamli tadbirkorlik ayrim hollarda katta boshlang‘ich infratuzilma xarajatlarisiz bozorga kirish imkonini yaratadi.

To‘rtinchidan, hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytiradi. Qishloq joylarda qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, logistika, turizm, hunarmandchilik va maishiy xizmatlar bo‘yicha biznes loyihalarini rivojlantirish yoshlar bandligini oshirishi mumkin. Bunday loyihalar mahalliy resurslardan samarali foydalanishga ham yordam beradi.

Beshinchidan, kasbiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Tadbirkorlik jarayonida yoshlar nazariy bilimlarini amaliyotda qo‘llash, mijozlar bilan ishlash, bozor talabini o‘rganish va jamoani boshqarish tajribasini egallaydi. Bu ko‘nikmalar kelajakda boshqa ish joylarida ham foyda beradi.

Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishdagi muammolar

Yoshlar tadbirkorligi uchun yaratilayotgan imkoniyatlarga qaramay, bir qator muammolar mavjud.

Birinchi muammo — boshlang‘ich moliyaviy resurslarning cheklanganligi. Biznesni tashkil etish uchun mablag‘, asbob-uskunalar, xomashyo va ish joyi talab etiladi. Yoshlarning doimiy daromadi yoki garov ta’minoti yetarli bo‘lmaganda kredit olish qiyinlashishi mumkin. Natijada istiqbolli biznes g‘oyalari amalga oshmay qoladi.

Ikkinchi muammo — amaliy biznes bilimlarining yetishmasligi. Ayrim yoshlar mahsulot yoki xizmat yaratish g‘oyasiga ega bo‘lsa-da, bozor hajmini aniqlash, xarajat va daromadlarni hisoblash, narx belgilash, marketing va soliq majburiyatlarini bajarish bo‘yicha yetarli tajribaga ega bo‘lmasligi mumkin.

Uchinchi muammo — bozor va infratuzilmaga kirish imkoniyatlarining notekisligi. Hududlar o‘rtasida internet sifati, logistika, ishlab chiqarish maydonlari va maslahat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari farq qilishi mumkin. Bu holat ayrim hududlardagi yosh tadbirkorlarning raqobatbardoshligini cheklaydi.

To‘rtinchi muammo — biznesning barqarorligini ta’minlash. Tadbirkorlikni boshlash bilan uni uzoq muddat davom ettirish bir xil jarayon emas. Talabning o‘zgarishi, xarajatlarning ortishi, raqobat, pul oqimlarini noto‘g‘ri boshqarish va

mijozlar bazasining torligi yangi korxonalar faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Beshinchi muammo — ta’lim va mehnat bozori talablari o‘rtasidagi nomuvofiqlik. Ta’lim muassasalarida olingan bilimlar amaliy biznes ehtiyojlariga mos kelmasa, yoshlar biznes g‘oyalarini hayotga tatbiq etishda qiyinchilikka duch kelishi mumkin. Shu sababli ta’lim, ishlab chiqarish va tadbirkorlik sektori o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish talab etiladi.

Yoshlar bandligini oshirish bo‘yicha amaliy takliflar

Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish va uning bandlikka ta’sirini kuchaytirish maqsadida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq.

1. Tadbirkorlikka o‘qitishni amaliyot bilan birlashtirish. Oliy ta’lim muassasalari va professional ta’lim tashkilotlarida biznes-reja tuzish, bozorni tahlil qilish, moliyaviy hisob-kitob, soliq savodxonligi, elektron savdo va raqamli marketing bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlarni kengaytirish lozim. Ta’lim yakunida yoshlar faqat nazariy bilim emas, balki amalga oshirish mumkin bo‘lgan biznes loyihasiga ham ega bo‘lishi kerak.

2. Boshlang‘ich moliyalashtirishni maslahat xizmatlari bilan birgalikda tashkil etish. Kredit yoki subsidiya ajratishdan oldin biznes g‘oyaning bozor salohiyati, xarajatlari, kutilayotgan daromadi va tavakkalchiliklari baholanishi zarur. Moliyalashtirishdan keyin esa yosh tadbirkorlarga buxgalteriya, marketing va moliyaviy boshqaruv bo‘yicha maslahatlar berilishi maqsadga muvofiq.

3. Yoshlar biznes-inkubatorlarini rivojlantirish. Oliy ta’lim muassasalari, texnoparklar va hududiy tadbirkorlik markazlari qoshida biznes-inkubatorlar tashkil etish yoki mavjudlarini kengaytirish mumkin. Ular yoshlarning biznes g‘oyalarini sinovdan o‘tkazish, mentor topish, investorlar bilan uchrashish va bozorga chiqishiga ko‘maklashishi kerak.

4. Ish beruvchilar va ta’lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish. Talabalar uchun ishlab chiqarish amaliyoti, haq to‘lanadigan stajirovkalar va

korxonalarda mentorlik dasturlarini kengaytirish zarur. Bu yoshlarning kasbiy tajribasini oshiradi, ish beruvchilarga esa bo‘lajak xodimlarni tayyorlash imkonini beradi.

5. Raqamli va masofaviy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash. Dasturlash, grafik dizayn, raqamli marketing, tarjima, onlayn ta’lim va elektron tijorat kabi yo‘nalishlarda yoshlarning malakasini oshirish lozim. Bunday faoliyat, ayniqsa, an’anaviy ish o‘rinlari cheklangan hududlarda qo‘shimcha daromad manbalarini yaratishi mumkin.

6. Hududiy ixtisoslashuv asosida biznes loyihalarini rivojlantirish. Yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashda hududning tabiiy resurslari, mahalliy xomashyo, turistik salohiyati va iste’mol talabi hisobga olinishi kerak. Masalan, qishloq hududlarida mahsulotlarni qayta ishlash, saqlash va qadoqlash; turistik hududlarda mehmonxona xizmatlari, gidlik va hunarmandchilik; shaharlarda esa raqamli xizmatlar va zamonaviy servis yo‘nalishlarini rivojlantirish mumkin.

7. Tadbirkorlik dasturlari natijalarini uzoq muddatli mezonlar asosida baholash. Davlat ko‘magida tashkil etilgan bizneslarning 12, 24 va 36 oydan keyingi holatini o‘rganish zarur. Bunda faoliyatini davom ettirayotgan korxonalar ulushi, barqaror daromad, yaratilgan doimiy ish o‘rinlari, xodimlarning ish haqi va kreditlarni qaytarish ko‘rsatkichlari hisobga olinishi lozim. Bu mexanizm mablag‘lardan foydalanish samaradorligini aniqlashga yordam beradi.

8. Yosh ayollar va imkoniyati cheklangan yoshlar uchun qulay sharoitlar yaratish. Tadbirkorlik bo‘yicha maslahatlar, moslashtirilgan o‘quv dasturlari, raqamli xizmatlar va zarur infratuzilmani rivojlantirish orqali mehnat bozorida imkoniyatlari cheklangan guruhlarning iqtisodiy faolligini oshirish mumkin.

Xulosa

Yoshlar bandligini ta’minlashda tadbirkorlik muhim iqtisodiy va ijtimoiy vosita hisoblanadi. U yoshlarning o‘zini o‘zi band qilishiga, yangi ish o‘rinlari yaratishiga, daromad manbalarini kengaytirishiga va kasbiy ko‘nikmalarini rivojlantirishiga xizmat

qiladi. O‘zbekistonda yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash dasturlari orqali amalga oshirilayotgan moliyaviy va tashkiliy chora-tadbirlar ushbu yo‘nalishning amaliy ahamiyatini ko‘rsatmoqda.

Tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin.

Birinchidan, yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda faqat kredit ajratish bilan cheklanib qolmasdan, biznesni rejalashtirish, boshqarish va bozorga olib chiqish bo‘yicha kompleks ko‘makni ta’minlash zarur.

Ikkinchidan, ta’lim muassasalari, banklar, davlat tashkilotlari va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish yoshlarning biznes tashabbuslarini amaliy natijaga aylantirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Uchinchidan, raqamli texnologiyalar, elektron tijorat va zamonaviy xizmatlar yoshlar uchun yangi bandlik imkoniyatlarini yaratadi. Shu bois raqamli savodxonlik va amaliy kasbiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish lozim.

To‘rtinchidan, yoshlar tadbirkorligini baholashda tashkil etilgan loyihalar soni bilan bir qatorda ularning barqarorligi, daromadliligi va yaratgan doimiy ish o‘rinlari ham asosiy mezon sifatida qo‘llanishi kerak.

Umuman olganda, yoshlar bandligini ta’minlashda tadbirkorlikni rivojlantirish inson kapitaliga investitsiya kiritish, hududiy iqtisodiy faollikni oshirish va mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Bu jarayonda davlat ko‘magi, ta’lim sifati, moliyaviy imkoniyatlar va bozor talabiga mos biznes tashabbuslarning uyg‘unligi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 20-apreldagi PF-66-son Farmoni. “Yangi O‘zbekiston yoshlari — 2030” strategiyasini tasdiqlash hamda yoshlarni har tomonlama qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida.

2. O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi. “Yoshlar bandligi va tadbirkorlik”. 2026-yil 7-yanvar.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi va tegishli davlat organlarining yoshlar bandligi hamda tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlashga oid rasmiy ma’lumotlari.
4. World Bank. Youth Employment in Uzbekistan: Opportunities and Challenges. Jahon bankining O‘zbekistonda yoshlar bandligi, kasbiy ko‘nikmalar va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha tahliliy materiali.
5. O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. Tadbirkorlik faoliyati va yoshlarni qo‘llab-quvvatlashga oid normativ-huquqiy hujjatlar.
6. Хидоятов, Р., & Тўхтаев, З. (2022). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ НОВОЙ УЗБЕКСКОЙ ЭКОНОМИКИ. INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION, 35.
7. ХИДОЯТОВ, Р. (2023). МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИНГ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА МУҲИМ ОМИЛ.